

Cezary Kuśnierz*

Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii, Politechnika Opolska
Faculty of Physical Education and Physiotherapy, Opole University of Technology

Cele współczesnego wychowania fizycznego w opinii nauczycieli południowo-zachodniej Polski

The goals and objectives
of current physical education.
The opinions of teachers from
the south-west region of Poland

Streszczenie

Celem pracy było poznanie opinii nauczycieli wychowania fizycznego na temat celów nauczanego przedmiotu. Opinia ta analizowana była na podstawie dokonanej przez respondentów hierarchii. Badaniami objęto 444 nauczycieli wychowania fizycznego szkół podstawowych (II etap edukacji), gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Terenem badań była południowo-zachodnia

Polska, województwa: śląskie, opolskie i dolnośląskie. W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankietową. Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz opracowany przez Europejskie Stowarzyszenie Wychowania Fizycznego. Na podstawie uzyskanych wyników stwierdzono, że najwyższe miejsce w hierarchii zajmuje cel dotyczący przygotowania uczniów do prowadzenia aktywnego i zdrowego stylu życia. W grupie badanych nauczycieli nie stwierdzono różnic międzyplciowych w hierarchizacji celów

* Adres do korespondencji/Address for correspondence:

e-mail: ckusnierz@op.pl

wychowania fizycznego. Spośród zmien-nych uwzględnionych w analizie opinii nauczycieli, miejsce pracy (szkoła: podstawowa, gimnazjalna i ponadgimnazjalna) w największym stopniu różnicowało hierarchizację celów. Istotne statystyczne różnice wystąpiły w odniesieniu do sześciu celów wychowania fizycznego.

Słowa kluczowe: wychowanie fizyczne, cele, hierarchia, nauczyciele

Summary

The aim of this study was to get to know physical education teachers' opinion about the objectives of an education school subject. Their opinions were analysed on the basis of goals hierarchy given by the respondents. Research included 444 PE teachers in primary schools (the second stage of education), middle schools and secondary schools. Research covered the south-west regions of Poland including the following provinces: Silesia, Opole province and Lower Silesia. Diagnostic survey using questionnaires was applied. In the survey as a research tool the questionnaire created by the European Physical Society was used. On the basis of the outcomes it was claimed that the highest place in goals hierarchy takes the goal concerning the preparation of school students to an active and healthy lifestyle. In a group of questioned teachers no gender difference in

goals hierarchy was noted. Among variables taken into account in the analysis of teachers' opinions the place of work (primary school, middle school and secondary school) greatly determined variation between different goals hierarchy. A statistically significant difference appeared between six objectives of physical education.

Keywords: physical education, goals and objectives, hierarchy, teachers

Wstęp

Wychowanie człowieka zawsze jest wychowaniem ku wartościom, wśród których są wartości trwałe i sprawdzone, ale również takie, które zmieniają się w zależności od sytuacji społecznej, ekonomicznej czy kulturowej społeczeństwa. Szkolne wychowanie fizyczne nierozdzielnie łączy się z poszukiwaniem, odkrywaniem i przyswajaniem wartości zawartych w celach edukacyjnych [1]. Nieco szersze spojrzenie na istotę przedmiotu wymaga zwrócenia uwagi na współczesne koncepcje wychowania fizycznego, które rozwijały się na przełomie wieków i ich aktualna postać jest wynikiem modyfikacji modelu tradycyjnego [2]. Kształt współczesnego wychowania fizycznego charakteryzuje się wzajemnym przenikaniem kilku koncepcji o różnej podstawie orientacyjnej:

– koncepcji sportowej – ukierunko-

- wanej na podnoszenie wydolności i usprawnianie organizmu,
- koncepcji biomedycznej – związanej ze sterowaniem procesami rozwojowymi,
 - koncepcji terapii przez ruch – gdzie następuje wyrównanie braków wynikających z niedoboru aktywności ruchowej (oddziaływanie lecznicze na ustrój),
 - koncepcji pedagogicznej – mającej na celu wywołanie u wychowanka radykalnych zmian stosunku do swego ciała [2].

Z chwilą, kiedy współczesna teoria wychowania fizycznego opowiedziała się za koncepcją pedagogiczną, nastąpiła reorientacja w hierarchii celów i wyjście poza tradycyjny model przedmiotu. Zwrot w kierunku humanizacji wychowania fizycznego w postaci nadania mu znamion rzeczywistej działalności pedagogicznej nastąpił na gruncie krytyki przeszłości z wykorzystaniem nowatorskiej myśli Demela. Efektem tego było powstanie doktryny, według której wychowanie jest warunkiem zdrowia i tężyzny fizycznej [3]. Konsekwencją repedagogizacji wychowania fizycznego było sformułowanie postulatów, określających kierunki jego modernizacji: edukacji permanentnej, prospekcji, autoedukacji, intelektualizacji, humanizacji i indywidualizacji [4].

Dalszy rozwój teorii wychowania fizycznego wynikał z rozwinięcia koncepcji kompetencji kulturowych jako osobowościowego skutku wychowania fizycznego oraz społeczno-regulacyjnej koncepcji kultury fizycznej [5]. Pawłucki przyjął, że o sensowności i skuteczności działań człowieka decydują jego kompetencje: aksjologiczne, komunikacyjne, technologiczne i realizacyjne. Jakość działań człowieka wobec ciała jest uzależniona od znajomości sensu takich zabiegów (kompetencji aksjologicznych), znajomości ich treści (kompetencji komunikacyjnych), wiedzy na temat sposobów działania (kompetencji technologicznych), a także od umiejętności i sprawności pozwalających przejść od zamierzeń do czynów (kompetencji realizacyjnych). Wykorzystanie społeczno-regulacyjnej koncepcji kultury do opisu fenomenu kultury fizycznej pozwoliło na to, aby cele adresowane do osobowości uczniów wypełnić treściami dotyczącymi zdrowia, aktywnego wypoczynku, urody i sportu [6].

Cele wychowania – jak wszystkie cele wytyczają to, do czego się dąży, co stanowi przedmiot pożądanego, co się chce osiągnąć, czy inaczej – punkt, miejsce do którego się zmierza. Są to więc postulowane stany rzeczy, które mają być skutkiem zabiegów wychowawczych. Pozostawianie zagadnienia celów w sferze

domysłów i intuicji, bagatelizowanie korzyści płynących z hierarchizacji i porządkowania poszczególnych elementów łączy się z jednostronnością myślenia i schematyzmem w postępowaniu. Warunkiem skuteczności wszelkich działań jest więc dokładne określenie celów. Cele, zdaniem Łobockiego, to normy postulujące określone stany rzeczy, czyli standardy wychowawcze, wskazujące na pożądane cechy osobowości, cechy fizyczne, postawy i zachowania. Określają one pewne ogólne zmiany czy przeobrażenia w tym zakresie [7]. Dlatego zwraca się dużą uwagę na potrzebę "edukacji aksjologicznej", prowadzącej do świadomego wybierania wartości i określania ich hierarchii jako podstawy konstruowania własnej filozofii życiowej, aspiracji i preferowanych stylów życia [8]. Nadrzędną wartością w ujęciu współczesnej aksjologii jest człowiek, jego życie, rozwój umysłowy, fizyczny, samorealizacja, wolność, tożsamość, podmiotowość. Ideał wychowawczy musi więc wyrastać ze zrozumienia specyfiki natury ludzkiej, gdyż każdy uczeń jako podmiot wychowania posiada swoistą charakterystykę aksjologiczną, która jest oparta na wiedzy o człowieku. Jeśli wartości witalne i estetyczne będą zajmowały wysoką pozycję w hierarchii wartościowania to przejawem tego będzie dbałość ucznia o harmonijny rozwój fizyczny i umysłowy,

o estetykę swojego ciała i wysoką sprawność fizyczną. Analizując wersję pedagogiczną wychowania fizycznego, należy zwrócić uwagę na to, że główne znaczenie przywiązuje ona do intencji wychowawczych, które mają na celu urabianie całego wychowanka w kontekście wpływu na jego osobowość. Wersja pedagogiczna rozstrzygnęła więc problem formułowania celów wychowania. Żadna z dwóch wcześniejszych wersji nie potrafiła uporać się z tym zadaniem, ani wersja biotechniczna, ani kulturowa celów sobie nie stawiała. Zauważyć można, że w nowej koncepcji teleologicznej nie występuje już podział na cele swoje i nieswoje. Nie określa się też uniwersalnego wzorca wychowania, ale daje się możliwość rozwoju każdemu wychowankowi [1].

Współczesna edukacja przywiązuje dużą wagę do czynnego udziału uczniów w poszukiwaniu celów, dokonywaniu wolnych wyborów, w umożliwieniu zdobywania osobistych doświadczeń i brania odpowiedzialności za siebie, czyli do rozszerzenia podmiotowego udziału jednostki we własnym rozwoju. Możliwość wyboru wartości stanowi o istocie wolności człowieka. Z takiego punktu widzenia wychodzi pedagogika personalistyczna, na której w znacznej mierze opiera się nasz obecny system edukacji, daje możliwość nauczycielowi pisa-

nia programów, uczniowi zaś możliwość wyboru zajęć i treści kształcenia [8].

Celem wychowania mogą być pewne dyspozycje psychiczne i fizyczne wychowanków, albo pewne stany społecznego środowiska, w którym żyją. W pierwszym przypadku mówi się o określonych kompetencjach intelektualnych ucznia, nawykach, postawach, zdolnościach i cechach osobowościowych. W drugim – o dyspozycjach sprawnościowych i somatycznych. W trzecim przypadku cel jest wyrażony w kategoriach socjologicznych. Mówi się wtedy o rolach i normach społecznych, wzorcach kultury, które miałyby charakteryzować społeczność klasy czy szkoły [8].

Wiele organizacji i stowarzyszeń międzynarodowych podkreśla wagę i znaczenie wychowania fizycznego w edukacji dzieci i młodzieży. Odkąd naukowo został potwierdzony związek codziennych ćwiczeń fizycznych ze zdrowiem i rozwojem psychomotorycznym człowieka, wychowanie fizyczne oraz sport dzieci i młodzieży powinny być postrzegane jako jedno z podstawowych zadań każdego systemu szkolnego [9]. Przynależność polski do Unii Europejskiej wiąże się również z dostosowaniem i harmonizacją systemów edukacyjnych upatrując w tym szansę na podniesienie jakości szkolnictwa. Proces ten obejmuje również szkolne wychowanie fizycz-

ne [10]. Działania związane ze zbliżeniem do siebie systemów edukacyjnych prowadzone są między innymi przez Europejskie Stowarzyszenie Wychowania Fizycznego (EUPEA). Owe działania zmierzają do podniesienia jakości wychowania fizycznego oferowanego uczniom w krajach Unii Europejskiej. Bogata historia wychowania fizycznego w programach szkolnych krajów europejskich sugeruje, że powinno ono być powszechnie akceptowanym składnikiem każdego systemu edukacji. Jednakże działalność edukacyjna, której celem byłaby wyłącznie wysoka sprawność fizyczna uczniów, nie jest już wystarczającym argumentem do włączenia wychowania fizycznego do programów szkolnych [9]. Misją wychowania fizycznego w XXI stuleciu powinno być wyposażenie uczniów w kompetencje niezbędne do uprawiania aktywności fizycznej i sportu przez całe życie, do aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu zawodowym, rodzinnym i odpoczynku. Analiza porównawcza programów wychowania fizycznego w poszczególnych krajach Unii Europejskiej wskazuje, że nie ma między nimi istotnych różnic. Wszystkie eksponują sprawność fizyczną, kompetencje ruchowe, umiejętności sportowe, walory wychowawcze i zdrowotne aktywności ruchowej. Jakość edukacji fizycznej mają zapewnić opracowane w wielu kra-

jach standardy osiągnięć minimalnych stanowiące główne narzędzie oceny pracy nauczycieli i szkół. W reformowanych programach szkolnych obserwuje się dwie tendencje: wolność treści i odejście od formułowania zadań na rzecz opisu oczekiwanych efektów kształcenia i wychowania. Niezwykle istotnym jest fakt podkreślania rozdzwienku pomiędzy akademicką teorią a praktyką szkolnego wychowania fizycznego [11].

Celem pracy było poznanie opinii nauczycieli wychowania fizycznego na temat celów przedmiotu, a opinie te były analizowane na podstawie dokonanej przez respondentów hierarchii. Badania miały dostarczyć odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe:

1. Jaka jest hierarchia celów wychowania fizycznego w opinii badanych nauczycieli?
2. W jakim stopniu płeć i miejsce pracy nauczycieli różnicują hierarchizację celów wychowania fizycznego?

Material i metody

Badaniami objęto 444 nauczycieli wychowania fizycznego szkół podstawowych (II etap edukacji), gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Dobór grupy badanej był celowy i wynikał ze współpracy dotyczącej opieki nad studentami odbywającymi praktyki pedagogiczne w wybranych szkołach. Terenem ba-

dań była południowo-zachodnia Polska, województwa: śląskie, opolskie i dolnośląskie. Badania zostały przeprowadzone przez autora przy współudziale przeszkolonej grupy współpracowników i prowadzone były w okresie od września 2010 do końca stycznia 2011. Należy jednak zwrócić uwagę na rozkład liczebności w poszczególnych grupach, gdzie początkujących nauczycieli do 5 lat pracy jest tylko 66, w drugim przedziale, od 6-10 lat pracy, znajduje się 98 osób i najbardziej doświadczonych pedagogów powyżej 11 lat pracy jest 280. Nierówny rozkład jest odzwierciedleniem obecnej struktury zatrudnienia w szkolnictwie i wynika z braku przyjęć do pracy początkujących nauczycieli.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankietową. Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz opracowany przez Europejskie Stowarzyszenie Wychowania Fizycznego [12]. Pierwsza część kwestionariusza do badań nauczycieli oprócz informacji charakteryzujących badanego, zawierała 13 celów wychowania fizycznego, a zadaniem respondentów było dokonanie ich hierarchizacji. Nauczyciele nadali rangę trzynastu celom zaznaczając w kwestionariuszu 1 – najważniejszy, 2 – drugi co do ważności i tak kolejno oceniali wszystkie cele. Nauczycieli poproszono również o dokonanie oceny

Tabela 1.
Liczebność badanych nauczycieli

Płeć	Typ szkoły			Staż pracy			Ogółem
	Podstawowa	Gimnazjalna	Ponadgimnazjalna	do 5 lat	6-10 lat	11 lat i więcej	
K	98	66	46	46	36	128	210
M	94	72	68	20	62	152	234
Ogółem	192	138	114	66	98	280	444

możliwości skutecznej realizacji analizowanych celów, wybierając jedną z odpowiedzi: nieosiągalny, osiągalny w stopniu zadawalającym, w pełni osiągalny. Do analizy hierarchii celów wychowania fizycznego obliczono średnie arytmetyczne nadanych przez nauczycieli rang, dlatego analizując wyniki należy pamiętać, że im niższa średnia ranga w grupie badanej, tym wyższe miejsce zajmuje dany cel w hierarchii. Do dalszej analizy wyników obliczono również wartości procentowe. W celu zbadania istotnych statystycznie różnic w odpowiedziach respondentów, uwzględniając płeć i rodzaj szkoły zastosowano testy Kruskala-Walisa, U Manna-Whitneya oraz χ^2 .

Wyniki

Odpowiedzi udzielone przez respondentów, w postaci hierarchizacji celów poddanych analizie, składają się na obraz ich rozumienia istoty wychowania fizycznego. Trzon prezentowanych badań stanowiło 13 celów wychowania fizycznego

reprezentujących ogólne i szczegółowe treści. Jednocześnie są one odzwierciedleniem europejskich kierunków przemian szkolnego wychowania fizycznego. Cele poddane analizie zostały przedstawione respondentom w następującej kolejności:

1. Zachęcić uczniów do prowadzenia aktywnego zdrowego stylu życia.
2. Zapewnić uczniom dobre samopoczucie.
3. Upowszechnić wśród uczniów wartości związane z uczestnictwem w sporcie: solidarność, fair play.
4. Zapewnić ćwiczącym bezpieczeństwo w czasie zajęć.
5. Poszerzyć zasób umiejętności ruchowych uczniów.
6. Wskazać uczniom związki innych przedmiotów szkolnych z wychowaniem fizycznym.
7. Promować wśród uczniów społeczne i kulturowe znaczenie sportu i aktywności fizycznej.
8. Rozwijać u uczniów umiejętności sa-

mooceny oraz oceny innych uczestników zajęć.

9. Rozwijać umiejętności kierowania grupą oraz inne zdolności organizacyjne.
10. Doceniać wagę sprawności i zdrowia.
11. Rozwijać zdolność zastosowania i doskonalenia umiejętności w specyficznych formach aktywności ruchowej.
12. Kształtować postawy obywatelskie.
13. Stwarzać możliwości satysfakcjonującego uczestnictwa w zajęciach wszystkim uczniom niezależnie od możliwości, płci lub społecznego czy kulturowego pochodzenia.

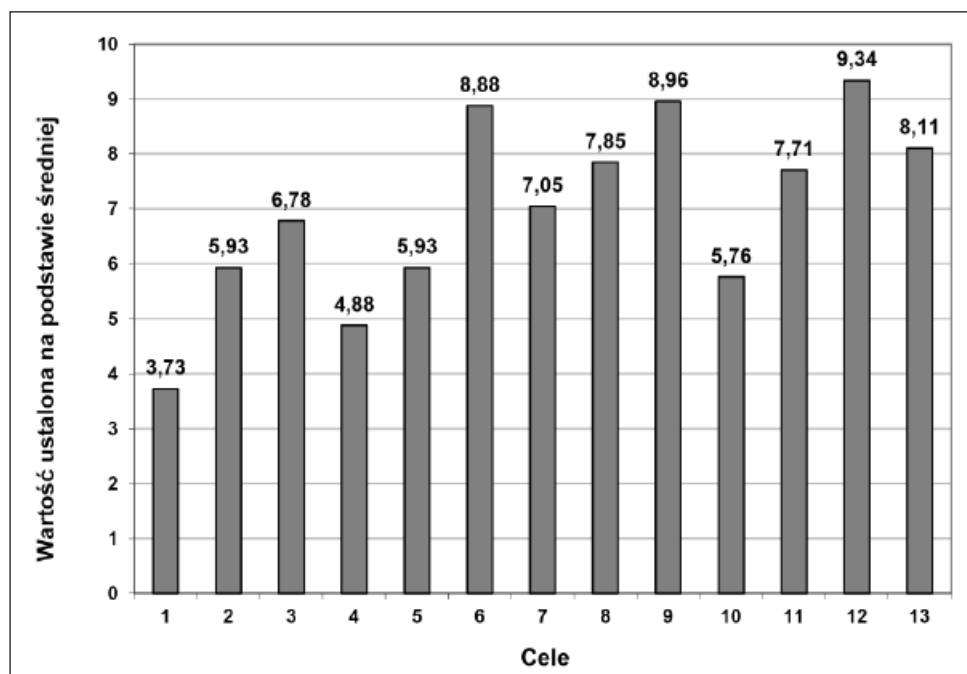
Klasyfikacja celów dokonana przez nauczycieli uwidacznia podział na grupę celów dominujących (1, 4, 10, 2, 5) o charakterze edukacyjnym, grupę celów dotyczących sportu (3, 7, 11), którym nadano średnią rangę w hierarchii oraz najrzadziej wybieranych (12, 9, 6, 13, 8) dotyczących głównie umiejętności społecznych. W grupie celów dominujących, w kontekście wychowania fizycznego najwyższą pozycję zajęły treści dotyczące zdrowia, świadczy o tym wybór celu 1 jako najistotniejszego w hierarchii. Dotyczy on przygotowania uczniów do prowadzenia aktywnego i zdrowego stylu życia. Trzecią lokatę w hierarchii zajął cel (10), który również nawiązuje do kwestii zdrowotnych i podkreśla konieczność dbania o sprawność fizyczną

i zdrowie. Zdrowotne aspekty wychowania fizycznego, całodzienna aktywność zostały przez nauczycieli określone jako najważniejsze w realizacji treści szkolnego wychowania fizycznego. Wysoką pozycję w hierarchii celów zajęły również te, które wiążą się z organizacją procesu dydaktycznego i dotyczą bezpieczeństwa w trakcie zajęć, jak i zapewnienia uczniom dobrego samopoczucia. Treści te podkreślają mnogość edukacyjnych funkcji zajęć ruchowych oraz liczne uwarunkowania prawidłowej organizacji lekcji (cele 4, 2). Stworzenie podstaw uczestnictwa w całodziennym rekreacji ruchowej zapewnić mogą wszechstronne umiejętności, dlatego nabycie ich w drodze edukacji fizycznej zostało również wyeksponowane przez nauczycieli, cel dotyczący tych treści (5) został umieszczony przez respondentów na piątym miejscu. W drugiej grupie zostały sklasyfikowane cele upowszechniające wartości związane ze sportem (solidarność, zasadę fair play). Respondenci nadając tym celom określoną rangę, uznali za istotne promowanie różnorodnych form aktywności ruchowej poprzez sport szkolny. W trzeciej grupie celów najrzadziej wybieranych, najniżej został oceniony cel 12 dotyczący kształtowania postaw obywatelskich, można przypuszczać, że nauczyciele nie widzą bliskiego związku treści tego celu z wychowaniem fizycz-

nym. Podobnie rozwijanie umiejętności kierowania grupą, wskazanie związków wychowania fizycznego z innymi przedmiotami szkolnymi, nauczyciele uznali za mniej istotne. Zastanawiający jest jednak fakt, że cel 13 poruszający bardzo istotną kwestię, dotyczącą stwarzania równych szans wszystkim uczniom niezależnie od ich możliwości czy pochodzenia również został sklasyfikowany nisko i w hierarchii zajął dziesiątą lokatę – Rycina 1.

W dalszej części badań odpowiedzi nauczycieli związane z wyborem celów poddano szczegółowej analizie przyjmując jako pierwszą zmienną typ szkoły.

Najistotniejszy w hierarchii cel 1 – *zachęcić uczniów do prowadzenia aktywnego zdrowego stylu życia*, został oceniony podobnie przez nauczycieli wszystkich poziomów edukacji (szkoła podstawowa, gimnazjalna i ponadgimnazjalna). Analiza porównań wielokrotnych testem Kruskala-Wallisa wykazała wartość zbliżoną do poziomu istotności $p = 0,0453$, jednak szczegółowe porównanie grup nie wykazało różnic istotnych pomiędzy analizowanymi typami szkół. Należy więc przyjmując, że cel 1 został zgodnie uznany za najważniejszy przez nauczycieli wszystkich typów szkół. Poziom edukacji różnicował istotnie odpowiedzi nauczycie-

Rycina 1. Hierarchia celów wychowania fizycznego w opinii nauczycieli
Uwaga: (im niższa wartość średniej tym wyższa ranga celu)

li dotyczące celów 2, 3, 5, 7, 11, 13. Cel 2 ($p = 0,0346$) – *zapewnić uczniom dobre samopoczucie* najistotniejszy okazał się dla nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych. Cel 3 ($p = 0,0029$) – *upowszechnić wśród uczniów wartości związane z uczestnictwem w sporcie: solidarność, fair play*, został najwyraźniej wyeksponowany przez nauczycieli szkół podstawowych. Nadali oni najwyższą rangę wartościom sportu spośród wszystkich typów szkół. W przypadku celu 5 ($p = 0,0000$) – *poszerzyć zasób umiejętności ruchowych uczniów*, uzyskane wyniki wykazały, że nauczyciele szkół gimnazjalnych odczuwają szczególną potrzebę rozwoju umiejętności ruchowych uczniów. Nadanie temu celowi najwyższej rangi w gimnazjum świadczy o chęci wyposażenia gimnazjalistów w jak największy zasób umiejętności ruchowych. Analizując wyniki odnoszące się do celu 7 ($p = 0,0103$) – *promować wśród uczniów społeczne i kulturowe znaczenie sportu i aktywności fizycznej*, stwierdzono, że spośród trzech typów szkół promocja działalności sportowej w ramach zajęć szkolnych jest najistotniejsza dla nauczycieli szkół gimnazjalnych. Kolejny cel 11 ($p = 0,0000$), w zakresie którego wystąpiły istotne statystycznie różnice dotyczył *rozwijania zdolności zastosowania i doskonalenia umiejętności w specyficznych formach aktywności*

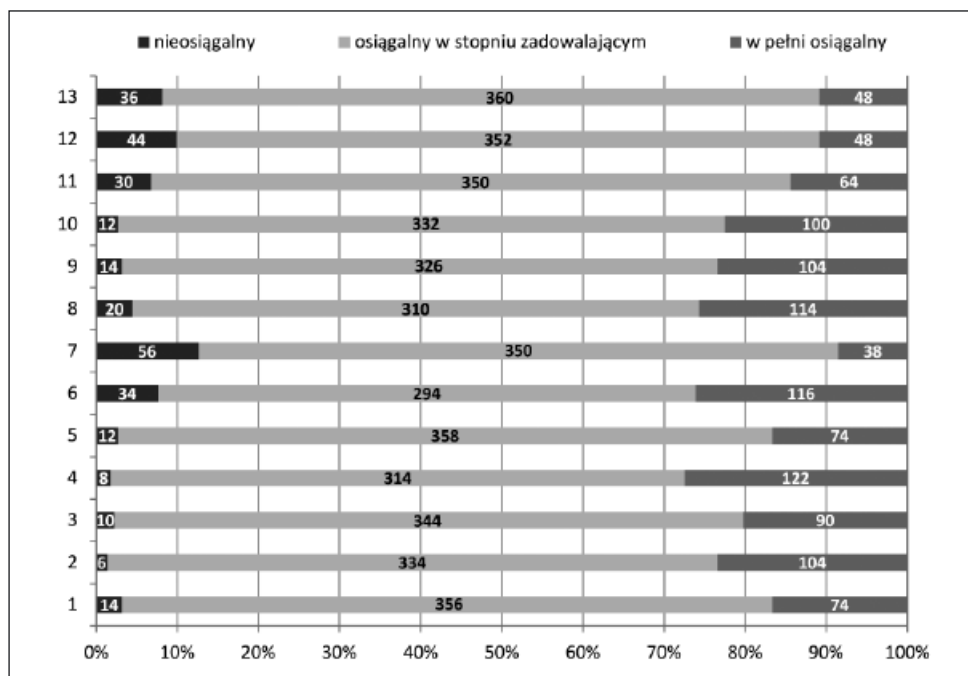
ruchowej. Zdolności te zostały uznane za najbardziej pożądane w szkołach ponadgimnazjalnych i wynikać mogą z chęci wyposażenia uczniów IV etapu edukacji w umiejętności adaptowania znanych ćwiczeń do różnorodnych sytuacji życiowych oraz podejmowania specyficznych, pozaszkolnych form aktywności ruchowej. Cel 13 ($p = 0,0002$) – *stwarzać możliwości satysfakcjonującego uczestnictwa w zajęciach wszystkim uczniom niezależnie od możliwości, płci lub społecznego czy kulturowego pochodzenia*, dotyczył niezwykle istotnego problemu stwarzania równych szans edukacyjnych wszystkim uczniom w procesie dydaktycznym. Podkreśla konieczność prowadzenia zajęć lekcyjnych w taki sposób, by satysfakcjonowały wszystkich uczniów niezależnie od ich możliwości ruchowych czy pochodzenia. Cel ten został uznany za najważniejszy przez nauczycieli II etapu edukacji (szkoła podstawowa). Istotne statystycznie różnice w odpowiedziach respondentów stwierdzono pomiędzy szkołami: podstawową i gimnazjalną oraz ponadgimnazjalną i gimnazjalną, w której cel ten został najniżej oceniony.

W dalszej części badań dokonano analizy w oparciu o kolejną zmienną – płeć. Uzyskane wyniki nie wykazały istotnych statystycznie różnic w dokonanej hierarchizacji 13 celów. Świadczy to o tym, że

kobiety i mężczyźni biorący udział w badaniach nadali jednakową rangę analizowanemu celom.

Respondentów poproszono o wyrażenie opinii na temat możliwości skutecznej realizacji celów wychowania fizycznego oraz dokonanie ostatecznej oceny wykonalności każdego z trzynastu celów. Udzielone odpowiedzi zostały zawarte w trzystopniowej skali: nieosiągalny, osiągalny w stopniu zadowalającym, w pełni osiągalny. Na podstawie deklaracji respondentów można stwierdzić, że analizowane cele są możliwe do

osiągnięcia w stopniu zadowalającym. Szczegółowa analiza wskazuje na to, że najniższy poziom wykonalności dotyczy celu związanego z promowaniem wśród uczniów społecznego i kulturowego znaczenia sportu i aktywności fizycznej. Nieco powyżej 12% nauczycieli uznało ten cel za nieosiągalny. Najwyższy poziom wykonalności dotyczył celu związanego z koniecznością zapewnienia ćwiczącym bezpieczeństwa w czasie zajęć. W tym przypadku 27,5% nauczycieli uznało ten cel za w pełni osiągalny – Rycina 2.

Rycina 2. Możliwości osiągnięcia celów wychowania fizycznego w opinii nauczycieli

Dyskusja

Problem celów wychowania fizycznego z dużą dynamiką podejmowany jest w Polsce od wielu lat [5, 12, 14-16] wydawać się może, że w złożeniach teoretycznych został on rozwiązany za sprawą powszechnie akceptowanych tez M. Demela. Jednak przemiany społeczne i w ich konsekwencji przemiany systemu edukacji wywołują ciągłą potrzebę diagnozowania tego zagadnienia. Prezentowane w niniejszym opracowaniu wyniki badań hierarchii celów wychowania fizycznego dostarczają cennych informacji i pochodzą z niezwykle ważnego okresu realizacji reform, które zostały wprowadzone w Polsce w 2009 r. Polska ze względu na przynależność do Unii Europejskiej uczestniczyła również w badaniach prowadzonych przez Europejskie Stowarzyszenie Wychowania Fizycznego, którego celem było określenie profilu dobrze wyedukowanego ucznia w zakresie wychowania fizycznego [12, 17]. Wyniki uzyskane w tych badaniach stanowią bardzo ciekawe tło europejskie oraz odniesienie do wyników prezentowanych w tym opracowaniu. W założeniach badaczy krajów europejskich profil kompetencji uczniów próbuje się określić poprzez badania hierarchii celów przedmiotu dążąc do wyeksponowania tych, których realizacja w największym stopniu będzie mogła zapewnić uczniom na-

bycie niezbędnych kompetencji umożliwiających czynne uczestnictwo w kulturze fizycznej. Przystępując do prezentacji wyników badań należy zwrócić uwagę na to, że są one w głównej mierze deklaracjami respondentów, co może powodować rozbieżności pomiędzy intencjami i rzeczywistymi działaniami nauczycieli. O różnicach pomiędzy założonymi, a rzeczywistymi celami wychowania fizycznego pisał M. Bukowiec [13], który na podstawie badań wysnuł wniosek o słabym przygotowywaniu uczniów przez szkolny system wychowania fizycznego do uczestnictwa w kulturze fizycznej. Prezentowane wyniki badań nie będą jednak dotyczyły oceny skuteczności działań nauczycieli w realizacji założeń programowych, lecz przez pryzmat deklarowanej hierarchii celów przedmiotu pozwolą uzyskać ważne informacje na temat wiedzy nauczycieli i ich priorytetów edukacyjnych.

Spośród trzynastu celów poddanych analizie, cel *zachęcić uczniów do prowadzenia aktywnego zdrowego stylu życia* został uznany przez nauczycieli jako najważniejszy. Również badani uczniowie gimnazjum i liceum zgodnie nadali temu celowi pierwsze miejsce w hierarchii. Jego realizacja powinna skutkować całościową aktywnością fizyczną i zdrowym stylem życia wychowanków. Dokonany przez nauczycieli wybór tego celu

jako najistotniejszego potwierdza ich znajomość i akceptację przyjętej w Polsce humanistycznej wersji teorii wychowania fizycznego. Cel ten został również wskazywany jako najistotniejszy w badaniach nauczycieli krajów europejskich zajmując pierwsze miejsce w hierarchii [17]. Wynik ten świadczyć może o wspólnych w krajach europejskich tendencjach rozwojowych wychowania fizycznego i podobnych priorytetach edukacyjnych. Dalsza analiza odpowiedzi udzielonych przez nauczycieli wskazuje na wysoką rangę celu związanego z *zapewnieniem ćwiczącym bezpieczeństwa w czasie zajęć*. Cel ten zajął drugą lokatę i podkreśla niezwykle istotną kwestię dotyczącą właściwej organizacji lekcji. Wysoka ranga może wynikać również z obaw nauczycieli przed urazami mogącymi powstać podczas ćwiczeń. Trzecią lokatę w hierarchii nauczycieli zajął cel – *doceniać wagę sprawności i zdrowia*. W zakresie kwestii zdrowia wiąże się on z celem pierwszym jednak podkreśla konieczność rozwijania u ćwiczących sprawności fizycznej. Odnosząc się do badań europejskich można stwierdzić, że polscy nauczyciele treściom tego celu nadali znacznie wyższą rangę. W krajach europejskich zajął on siódmą lokatę. Z pośród trzynastu analizowanych celów nauczyciele wysoko ocenili również te, które dotyczą zapewnienia uczniom dobrego samopoczucia jako efektu ćwiczeń

oraz poszerzenia zasobu umiejętności ruchowych, które stanowią kompetencje realizacyjne, niezbędne w podejmowaniu różnych form aktywności fizycznej, co w znacznym stopniu łączy się z oczekiwaniami uczniów. Podobne wyniki w badaniach celów przedstawił M. Bronikowski [14] badając nauczycieli wychowania fizycznego, w dokonanej przez respondentów hierarchizacji celów operacyjnych. Najważniejsze okazały się te, które dotyczyły kształtowania postaw, a w następnej kolejności cele związane z umiejętnościami ruchowymi. W opiniach pięciu polskich teoretyków wychowania fizycznego uczestniczących w badaniach Frołowicza [5] najistotniejszym celem przedmiotu okazało się rozwijanie kompetencji rekreacyjnych, a następnie zdrowotnych. Autor kompetencje rekreacyjne określił jako „ukształtowanie człowieka rozumiejącego znaczenie, a także znającego wartościowe sposoby odpoczynku po pracy oraz wypoczywającego z korzyścią dla swego organizmu”. Podobnych odpowiedzi udzielili uczestniczący w tych badaniach nauczyciele, wśród których aż 75% uznało kompetencje rekreacyjne za najważniejsze. Drugą lokatę w hierarchii zajęły kompetencje medyczne (profilaktyczne), a następnie zdrowotne.

Nauczyciele południowo-zachodniej Polski najniżej ocenili cele dotyczące kompetencji społecznych. Kształtowa-

nie postaw obywatelskich, rozwijanie umiejętności kierowania grupą i zdolności organizowania innych, jak i działania związane ze wskazaniem związków innych przedmiotów szkolnych z wychowaniem fizycznym zostało uznane za najmniej istotne. Taką samą tendencję w ocenie tych celów stwierdzono w badaniach europejskich, nauczyciele z dwudziestu badanych krajów cele te zhierarchizowali identycznie, sytuując je na ostatnich trzech miejscach. Znacząca różnica wyników badań nauczycieli europejskich i prezentowanych w tym opracowaniu dotyczy jednego celu – *stwarzać możliwości satysfakcjonującego uczestnictwa w zajęciach wszystkim uczniom niezależnie od możliwości, płci lub społecznego czy kulturowego pochodzenia*. Polscy nauczyciele nie zwrócili szczególnej uwagi na treści tego celu, nadając mu dziesiątą pozycję w hierarchii. W badaniach europejskich cel ten zajął drugą lokatę. Być może jego wysoka ocena wiązała się z nieco inną strukturą społeczną państw europejskich, gdzie obserwuje się znacznie większe niż w Polsce zróżnicowanie etniczne i kulturowe.

Wnioski

W opiniach badanych nauczycieli najwyższe miejsce w hierarchii zajmuje cel dotyczący przygotowania uczniów do prowadzenia aktywnego i zdrowego stylu życia.

W grupie badanych nauczycieli nie stwierdzono różnic międzypłciowych w hierarchizacji celów wychowania fizycznego.

Z pośród zmiennych uwzględnionych w analizie opinii nauczycieli miejsce pracy (szkoła: podstawowa, gimnazjalna i ponadgimnazjalna) w największym stopniu różnicowało hierarchizację celów. Istotne statystyczne różnice wystąpiły w odniesieniu do sześciu celów wychowania fizycznego.

Zdaniem badanych nauczycieli analizowane cele są osiągalne w stopniu zadowalającym. Najwyższy poziom osiągalności zadeklarowali nauczyciele w odniesieniu do celu związanego z bezpieczeństwem na zajęciach.

Piśmiennictwo/References:

- [1] Wolny B. Wychowanie fizyczne w zreformowanej szkole, Lublin, 2006.
- [2] Osiński W. Zarys teorii wychowania fizycznego. Wyd. II uzupełnione, Poznań, 2002.
- [3] Grabowski H. Teoria fizycznej edukacji, Warszawa, 1999.
- [4] Demel M. Szkice krytyczne o kulturze fizycznej, Warszawa, 1973.
- [5] Frołowicz T. Edukacyjne intencje nauczycieli wychowania fizycznego. Między deklaracjami a działaniami, Gdańsk, 2002.

- [6] Pawłucki A. Wychowanie jako kulturowa rzeczywistość. Na przykładzie wychowania do wartości ciała. Gdańsk, 1992.
- [7] Łobocki M. ABC wychowania dla nauczycieli i wychowawców, Warszawa, 1992.
- [8] Bielski J. Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego, Kraków, 2005.
- [9] Pośpiech J. Jakość europejskiego wychowania fizycznego w świetle badań, Racibórz, 2006.
- [10] Pośpiech J. Contemporary objectives and functions of the European physical education. [W:] Teachers and Health, Brno, 2004, 477-484.
- [11] Pośpiech J. Współczesne tendencje w europejskim wychowaniu fizycznym i sporcie szkolnym. VII Sejmik Szkolnej Kultury Fizycznej. Warszawa, 23-24 listopada 2010 r.
- [12] Repond R. M. Current trends and future directions of School Health and Physical Education In Europe. Global Forum on Physical Education Pedagogy, Northern Iowa University, 2010.
- [13] Bukowiec M. Postulowane, założone i rzeczywiste funkcje wychowania fizycznego w przygotowaniu do uczestnictwa w kulturze fizycznej, Kraków, 1990.
- [14] Bronikowski M. Hierarchia celów operacyjnych wychowania fizycznego w ocenie nauczycieli wychowania fizycznego. Zeszyty Naukowe AWF w Poznaniu, 2005, 54, 9-23.
- [15] Staniszewski T. Założone i rzeczywiste funkcje szkoły w przygotowaniu dzieci w młodszym wieku szkolnym do rekreacji fizycznej w rodzinie. Studia i Monografie, AWF, Poznań, 2007.
- [16] Kuśnierz C., Kopecky M., Pakosz P. Pojmowanie i realizacja celów wychowania fizycznego przez nauczycieli w okresie przemian edukacyjnych. Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu, 2011, 61- 66.
- [17] Hardman K. & Green K. (Eds.), Contemporary Issues In Physical Education. Meyer & Meyer Verlag, 2011.